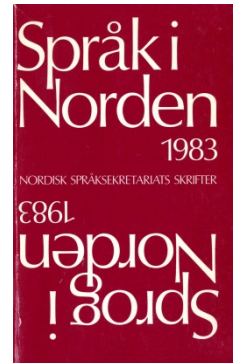

Sprog i Norden

Titel: Kommunikation og fagsprog
Forfatter: Henning Spang-Hanssen
Kilde: Sprog i Norden, 1983, s. 25-38
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Kommunikation og fagsprog

Af *Henning Spang-Hanssen*

I Når man i en titel forbinder to substantiver med et "og", kan der være tale om at betragte to i forvejen afgrænsede fænomener i deres indbyrdes relationer, f.eks. *Biler og cykler* (hvordan kan de forliges i trafikken?) eller *Talesprog og skriftsprog* (hvilke stilforskelle er der mellem disse? hvordan påvirker talesprog og skriftsprog hinanden? etc.). I et tilfælde som *Kommunikation og fagsprog* er der imidlertid ikke tale om i forvejen afgrænsede fænomener. Både kommunikation og fagsprog er ord eller begreber, hvis indhold selv trænger til belysning (bl.a. i forhold til ord som information eller almensprog), og en diskussion af temaet kommunikation og fagsprog bør derfor ikke bare angå indbyrdes relationer, men søge at belyse fænomenernes indhold og karakter.

Opfattelsen af hvad kommunikation er, og af hvad fagsprog er, kan nemlig vise sig at blive stærkt påvirket af, hvorledes relationerne mellem fænomenerne opfattes. Temaet kommunikation og fagsprog problematiserer – og kan dermed belyse – begge de med "og" forbundne størrelser, i højere grad end temaer som biler og cykler eller talesprog og skriftsprog. Der findes mange andre temaer hvor et "og" problematiserer selve de forbundne størrelses indhold, f.eks. *Teknik og fremskridt* eller inden for (nyere) lingvistik *Fonologi og morfologi*.

Det vi skal diskutere er naturligvis ikke selve *ordudtrykkene* "kommunikation" og "fagsprog". Vi skal heller ikke prøve at *normere* disse ords betydning. Ej heller skal vi bare *registrere*, hvordan disse ord bruges. Vi skal derimod søge efter *tendenser* i sprogbrugen (i tidsmæssig dimension og/eller i sociolektal dimension), og vi skal prøve at finde ud af, hvilke konsekvenser disse tendenser kan have for udviklingen af vores (dvs. sprogforsker-

nes og terminologernes) begrebsapparat. Dette begrebsapparat er jo et væsentligt redskab for forskningen – den rene og den anvendte (tillämpade) – i arbejdet med at forudse tendenser og udviklinger og dermed give videnskabelig baggrund for tiltag til at påvirke en udvikling.

2 For ordet *kommunikations* vedkommende er der i dansk sket en kraftig betydningsmæssig ændring (både udvidelse og specialisering) især i perioden 1950–1970. ¹⁾

Det tidligere betydningsindhold kan beskrives som 'udveksling af meddelelser, især når der samtidigt overvindes en afstand'. Til overvindelse af afstand tjente et eller andet *kommunikationsmiddel*, ikke mindst til at bringe mennesker sammen (tog, færges og lign.). Flertalsformen *kommunikationer* var synonym med kommunikationsmidler. Et verbum "at kommunikere" fandtes ikke (derimod et verbum *at kommunikere* (intransitivt); med betydning 'at stå i forbindelse med hinanden', bl.a. om beholdere).

Kommunikationsmidlernes tekniske udvikling har haft betydningsændring af *kommunikation* til følge og har ført til brugen af et verbum *at kommunikere*, eller rettere: til brug af både et intransitivt og et transitivt verbum. Det afgørende moment i udviklingen har været, at radio og senere tv (altså *telekommunikationsmidler*) muliggør transmission (overføring) af meddelelser (og andre signaler) fra en kilde (afsender) til *mange* modtagere på én gang, således at karakteren af personlig udveksling af meddelelser gik tabt.

Betydningen af ordet kommunikation har herved specialiseret sig i to retninger:

(a) udsendelse af meddelelser eller budskaber til mange, ofte blot potentielle modtagere over en afstand (og følgelig med tekniske, især teletekniske midler). Hertil hører det transitive *at kommunikere* noget til nogen. "A kommunikerer sit budskab til B,C,D og flere".

Synonymt eller nærsynonymt med *massekommunikation*.

(b) opnåelse af samfølelse, af "åndeligt samvær" i en situation, hvor personer allerede er sammen (fortrinsvis få personer). Hertil hører det intransitive *at kommunikere* (med hinanden). "A og B kommunikerer". "Jeg kommunikerer med hende".

Det er herved underordnet, hvilket budskab, hvilken tekst, hvilken sag osv. A og B kommunikerer om. "De kommunikerer bare".

Betydningen (b) er en specialisering og udvikling af den "gamle" betydnings element af samvær, af at mennesker bringes sammen, med vægten lagt på et muligt *resultat* af udveksling af meddelelser, nemlig gensidig forståelse og enighed. Den voksende brug af betydning (b) jævnsides med (a) er sandsynligvis en reaktion mod (a)-betydningens vægt på udbredelsens *tekniske* sider og på det *ensidige* i massekommunikation.

Betydningsudviklingen i to retninger af ordet kommunikation har efterladt et mellemområde, nemlig situationer hvor A giver meddelelse(r) til en bestemt person B eller til en personkreds B1, B2, ... Bn, der har bestemte egenskaber, interesser og behov. Sådanne situationer foreligger bl.a. i *undervisning*, men mere alment omtaler man sådanne situationer som *information* (informerer). "A informerer B om noget", "A giver B informationer", "B får information om noget (fra A)", "B søger information (som stammer fra A)".

Informerer er forskellig fra kommunikation i betydning (b) ved at der foreligger asymmetri ved information: A er informant (f.eks. forfatter af en artikel), B er den informerede, "informanten" (f.eks. læseren af artiklen).

Informerer er forskellig fra (a) ved at der tænkes på en bestemt (gruppe af) modtagere ved information (f.eks. en bestemt læserkreds). Man kunne sige, at informering i modsætning til massekommunikation er *sektiv* kommunikation.

3 Denne forskel er væsentlig for spørgsmålet om kommunikation og fagsprog. Situationer hvori fagsprog indgår – som tekster, som foredrag, i faglig undervisning, faglig samtale m.m. – har karakter af informering langt mere end de har karakter af kommunikation i betydningerne (a) eller (b). Man møder imidlertid ofte den opfattelse – implicit eller eksplicit – at al faglig kommunikation bør benytte sig af samme sprog (samme ordforråd, samme stil) som det der tilstræbes i massekommunikation, altså et "letforståeligt" eller "letlæseligt" sprog.

En sådan opfattelse findes fremført fra mange sider: fra kultur-

politikere, fra en del lingvister, fra en del lærere i 'technical writing', og fra den kreds af meget skrivende sproginteresserede personer, der altid ønsker at rådgive, altså dem som Dwight Bolinger kalder shamans (medicinmænd) i sin bog *Language – The loaded weapon* (1980).

Jeg skal senere vende tilbage til spørgsmålet om sproget i faglig kommunikation (faglig informering), men vil først uddybe forskellene mellem massekommunikation og faglig kommunikation.

4 Inden for faglig kommunikation må man skelne mellem forskellige niveauer eller situationstyper, svarende til at den faglige informering har forskellig funktion og tager sigte på forskellige modtagergrupper. Forskellige steder i litteraturen om faglig kommunikation og/eller om fagsprog kan man se opstillinger af situationstyper og modtagergrupper (specialister eller lægmænd); jeg har selv fundet det vigtigt at anføre en gruppe der består af personer under uddannelse til et bestemt fag, altså fremtidens specialister, "fagets kommende folk" (studerende, lærlinge osv.). De er hverken specialister eller lægmænd og skal informeres med henblik på fagets videreførelse.

I fig. 1 er sammenstillet nogle opdelinger i situationstyper for faglig kommunikation eller informering; de pågældende opdelingsforslag ses at supplere hinanden og/eller at være forskellige formuleringer af samme struktur. Som en anden dimension i opstillingen er anført en velkendt deling af fagsprog i typer. Den kombinatorik, som de to dimensioner involverer, forstås formentlig bedst af selve opstillingen i fig. 1.

For fuldstændigheds og klarheds skyld bemærker jeg, at *ikke enhver* informering og *ikke al* information kan karakteriseres som *faglig*. Dagliglivets udbud af informationer og oplysninger på hjemligt niveau, nyheder i aviser og radio, information om hvor varer fås billigt ("ugens tilbud", "rea"), kataloger fra rejsebureauer og meget andet kan sædvanligvis ikke med rimelighed siges at have faglig karakter (men kan naturligvis alligevel være yderst interessant og nyttig information).

Noget tilsvarende gælder på sproglig side, idet sagprosa ikke må identificeres med fagsprog. Fagtekster hører ganske vist til kategorien sagprosa (modsat fiktionsprosa osv.), men megen

Figur 1 Information fra

	specialist til specialist ^(d)	specialist til fremtidig specialist (studerende) ^(d)	specialist til ikke-specialist (lægmand) ^{(b)(d)}	ikke-specialist (lægmand) til specialist	
fagsprog (tekster i)	Theoriesprache ^(a) Fachungangs-sprache ^(a)	scientific communication ^(b) technological communication ^(b) communications among scientists and engineers ^(c)	undervisnings- og uddannelsesorienterede tekster (i fagsprog)	communications from scientists and engineers ^(c) formidling	communications to scientists and engineers ^(c) problemer, foresøgelse, literatursøgning (fra lægmandens side)
	Verbreitungssprache ^(a)				
anden sagprosa (other 'functional writing')					

^(a) Jf. Fachsprachen und Gemeinsprache (Sprache der Gegenwart 46) 1979; p. 8; p. 318.

^(b) Jf. Nan Lin, IEEE Transactions on Professional Communication, Vol. PC-15, No. 2 (June 1972) p. 34.

^(c) Jf. Editorial, Vol. PC-15, No. 2 (June 1972) p. 19.

^(d) Jf. H. Spang-Hanssen, [Akte fra] Nordisk Forskerkursus i Terminologi (Skodsborg, Danmark, juni 1978) Bd. 1, p. 14, & Nordisk språkplanlegging (Nordisk språksekretariats rapporter 2) 1981, p. 60–62.

sagprosa – måske langt størstedelen – er som bekendt ikke fagtekster. Bl.a. vil de ovenfor eksemplificerede ikke-faglige informationer være i sagprosa (foruden at de vil gøre brug af ikke-sproglige midler som taloplysninger og billeder).

5 At forveksle faglig kommunikation med massekommunikation indebærer, at man alene interesserer sig for situationer, hvor modtageren (modtagerne) er en lægmand. Men det indebærer yderligere, at man lægger ingen eller meget lidt vægt på den pågældende modtagers særlige interesse i netop den bestemte faglige information, som den enkelte situation angår. Man studerer således ikke den enkelte læsers forudsætninger for og motiv til at læse – og forstå – en bestemt fagtekst. Og hvad angår tekstens sprog og stil, indebærer forveksling med massekommunikation meget let, at forståelse identificeres med letlæselighed, der igen identificeres med et bestemt ordforråd og en bestemt syntaks.

Inden lidt nærmere at behandle modtagerens og tekstens rolle vil jeg pege på, at forveksling af faglig kommunikation med massekommunikation kan indgive forfattere – og potentielle forfattere – af fagtekster dårlig samvittighed over ikke at kunne skrive almenforståeligt, med det resultat at de afstår fra at skrive overhovedet. I en artikel om kommunikation som en opgave for ingeniøren finder man et hjertesuk over, at så mange vejledninger for tekniske forfattere består i ”tilrådnings af en nærmest evangelisk art, der hævder at vejen til kommunikationshimlen er brolagt med dejlig enkle formler”. Forfatteren, som selv er ingeniør, finder det helt forståeligt hvis skrivende ingeniører mister lysten til at kommunikere, når de stilles over for sådan en fornærmelse mod deres intelligens. Med ret få undtagelser har vejledninger for forfattere af fagtekster stadig i høj grad den karakter, som artikelforfatteren ironiserer over.²⁾

6 I enhver faglig kommunikation eller informering er der en forskel mellem informantens (forfatterens) og modtagerens (læserens) motiver og forudsætninger.

Forfatteren skriver ud fra et motiv der kan være et ønske om at viderebringe resultater og/eller søgen efter anerkendelse³⁾ eller af

endnu anden art, f.eks. at tjene nogle penge; da han er specialist, har han forudsætninger i kraft af uddannelse i sit fag og beskæftigelse med sit fag; han kender dets traditioner, dets personkreds, dets eventuelle opdeling i "skoler", dets terminologi og andre særsproglige midler.

Læseren kan være en anden specialist; dennes motiv til at læse kan bl.a. være at udnytte informationen som led i en egen virksomhed som fagforfatter (altså som informant i en anden faglig kommunikations- eller informeringsituation). Han vil ikke primært være interesseret i information (tekster) beregnet for ikke-specialister, og det er derfor en livsbetingelse for et fag, at der fremkommer tekster skrevet for specialisten.

Disse må – da et fags sprog er led i selve fagets teori og praksis – være affattet i det pågældende fags sprog (med alle de særtræk som er resultat af fagets udvikling). Det ville være invaliderende for information på specialistniveau, dersom andre end specialisterne selv ville tiltage sig autoritet over noget fags sprog. Specialisterne er ikke sjældent uenige om fagsproglige anliggender, men dette er led i, at de er uenige om opfattelsen af fagets genstand, mål og midler, og variationer inden for et fags sprog anfægter ikke autoritetsforholdene. Specialisterne er autoriteten i fagsproglige anliggender ikke i kraft af social prestige, men i kraft af at ingen andre kan have tilstrækkelig viden om disse anliggender. Mestrer man et fagsprog, er man faktisk specialist i faget.⁴⁾

For vores tema – kommunikation og fagsprog – er der imidlertid nok knyttet endnu større interesse til de situationer, hvor specialisten informerer lægmanden, hvor altså *læseren* (eller mere alment: modtageren af faglig information) er en lægmand. Hvad kan der siges om læserens motiver og forudsætninger i så tilfælde?

7 Under alle omstændigheder vil lægmænds motiver og forudsætninger afvige stærkt fra forfatterens. Der vil altid være en afstand at overvinde, en kulturbarriere, som kan bero på f.eks. forskelle mellem forfatterens og læserens grundlæggende forudsætninger, på forskelle i metode, eller på terminologi.⁵⁾

Disse mange faktorer etablerer ikke bare en forskel mellem

forfatter og læseren, men også store forskelle mellem forskellige læsere (lægmænd) i deres holdning til at blive informeret om faglige emner. Læserne er forskellige hvad angår deres viden (både viden erhvervet ved uddannelse og viden erhvervet på uformel måde), deres læsestrategi og deres intention og motivation; læsning af faglitteratur er ikke uden videre en metodisk proces med det objektive formål at blive klogere. Fra mange undersøgelser af læsning og læsere vides det, i hvor høj grad individuelle og situationelle momenter spiller ind ved en læsers udbytte af en faglig tekst.

I en rapport, som The Royal Navy har ladet udarbejde om udarbejdelse og udnyttelse af vejledninger, fremhæves det, at en tekst interesserer læseren, fordi denne føler glæde ved at læse den. Dette er først og fremmest en følelsesmæssig reaktion, der kan afspejle dels individets personlighed, dels en aktuel situation. Men i begge tilfælde er det følelsesmæssiges indvirken på interessen meget stærk og spiller en betydelig rolle for, hvor vanskelige tekster man vil acceptere.

Læsesituationer er altså meget forskellige hvad angår læserens forudsætninger og motivation, men også hvad angår udbyttet af læsningen, hvilket i første omgang vil sige *forståelsen* af det læste. Ordet forståelse dækker et bredt spektrum af psykiske processer og tilstande – hvilket mange læseundersøgelser ikke har taget tilstrækkeligt hensyn til.

Som bekendt er læseprocessen og begrebet forståelse blevet genstand for undersøgelser og overvejelser også fra psykologisk side. Resultaterne peger på, at individet og situationen er meget afgørende for arten og graden af forståelse, ikke bare som ekstralingvistiske faktorer og omstændigheder, men også fordi sprogets betydningsside – forståelsen af ordene og deres rolle i en (kon)tekst – er varierende fra individ til individ, og varierer for det enkelte individ bl.a. i kraft af nye erfaringer, f.eks. i kraft af læsning af nye tekster. "Ordet betyder lidt forskellige ting for hvert eneste individ. Individet tilegner sig ord, mønstre og begreber som en funktion af hvad det kommer ud for. Disse erfaringer er personlige som en biografi. ... Et givet udtryk betyder således aldrig helt det samme for bare to mennesker, selv om de udmærket kan blive enige om hvad det betyder." (Jesper Her-

mann og Frans Gregersen: Gennem sproget (København 1978) s. 106). Netop i sammenhæng med information og forståelse taler man inden for psykolingvistik (bl.a. i den citerede bog) om *relevansstrukturen*: den strukturering af verden som finder sted hos hvert enkelt individ gennem hele livet som følge af sammenstødet mellem individet og verden. Relevansstrukturen afgør hvad det sprog man møder der kan opfattes, og hvordan det der opfattes så struktureres.

8 Når der i en læsesituation indgår så mange faktorer, er det naivt at tro, at man ved at isolere og regulere nogle få træk af sproglig art kan opnå en væsentlig øgning af tekstens forståelighed – eller endnu mere pretentiøst: en væsentlig øget faglig informering eller kommunikation. Men forveksling med massekommunikation, og naive kulturpolitiske forestillinger om forsknings ubetingede formidling til folket, har – takket være entusiastiske dyrkere af læsbarhedsindekser (readability formulas) – ført til mange anbefalinger om korte sætninger og korte ord også i faglige tekster (for lægmænd fortrinsvis).⁶⁾

Man kunne jo sige, at selv om kortere sætninger og kortere ord ikke i nævneværdig grad kan bidrage til fagteksters reelle udbredelse, kunne det da ikke skade at følge disse råd. Jeg mener imidlertid, at tendensen til at popularisere netop *sproget* i fagtekster rummer en fare. Fagets sprog er – som før fremhævet – en væsentlig del af fagets identitet, og dersom man tilpasser sprogbrugen på bekostning af nogle fagsproglige træk, frembringer man pseudo-faglige tekster, der giver læseren (lægmænd) et uægte billede af det faglige stof og af den måde, som fagfolk nu altså bruger sprog på.

Det er muligt og anbefalelsesværdigt at popularisere en faglig fremstilling ved at give eksempler, ved at relatere til kendte forhold i dagliglivet, ved brug af billeder og tegninger, ved pædagogisk opbygning i det hele taget. Derimod vil det blive anden rangs information, dersom man udskifter faglige udtryk med ord fra en læsepædagogisk godkendt liste eller tvinger alle ræsonnementer, sammensatte såvel som enkle, ind i sætninger af standardlængde.

Naturligvis kan sprogbrugen i fagtekster i mange tilfælde gøres

mere læservenlig på forsvarlig måde (det gælder også tekster beregnet for specialister), og det er en vigtig opgave at rådgive forfattere af fagtekster i sproglig udformning. Men rådene i mange – måske hovedparten – af de eksisterende vejledninger er enten af trivial karakter ("Brug ikke *for* lange sætninger!", "Brug ikke *overflødige* ord!") eller de mangler grundlag i objektive erfaringer eller egentlige undersøgelser. Som en af følgerne heraf er de undertiden indbyrdes modsigende, som når der på den ene side advares mod tomme ord og på den anden side anbefales brug af forbindende ord og indledende vendinger for at ikke teksten skal virke staccato.

9 Det er også værd at mærke sig, at rådene i overvejende grad angår sagprosa i almindelighed, ikke specielt fagprosa. Det der omtales og kritiseres vedrørende fagtekster, er i meget stor udstrækning stiltræk, som forekommer i alle slags prosa af informativ karakter, bl.a. i journalistisk prosa (engelsk: *Journalese*), privat prosa, tekster af alle arter inden for virksomheder og firmaer, meddelelser fra offentlige myndigheder (engelsk: *Officialese*).

Sådanne træk er f.eks. brug af *verbum vicarium* (i bred forstand) + substantiv i stedet for handlingsverbum (den såkaldte substantivsjuke, eksempel: *take into consideration* – *consider*, svensk eksempel: *fatta beslut* – *besluta*) eller brug af fremmedord i stedet for ord af hjemlig udtryksstruktur (*reducera* – *minska*; *reception* – *mottagning*)⁷⁾. Den omstændighed at træk er mere almene, betyder naturligvis ikke, at de er uden interesse for fagteksters læselighed og udbredelse. Men det betyder på den praktiske plan, at sproglig rådgivning for forfattere af fagtekster bør være i overensstemmelse med sproglig rådgivning i almindelighed, hvad angår sådanne mere almene træk. På teoretisk plan – nemlig i studiet af fagsprog over for ikke-fagsprog – må man vogte sig for at fortolke alt det der kritiseres i fagteksters sprog som værende fagsprogstræk.

Det er muligt, at nogle træk har bredt sig fra fagsprog i egentlig forstand til andre informative tekster og til sagprosa i almindelighed. Det kunne for eksempel være interessant at få belyst, om den voksende almene brug af visse forkortelsestyper (især initial-

ord) har sin oprindelse i naturvidenskabelige og tekniske tekster. Dersom bestemte faglige udtryksmidler faktisk har vundet indpas i anden prosa, kan det imidlertid siges, at i al fald forfatterne af sådan anden prosa tillægger disse udtryksmidler en eller anden funktion og kommunikativ værdi.

10 Fra lingvistisk side må man principielt opfatte ethvert anvendt sprogligt udtryksmiddel (ethvert eksisterende ord, enhver forefundet konstruktion osv.) som havende en funktion. Også de træk der kritiseres som overflødige eller fejlagtige, må regnes at være udviklet i forbindelse med et eller andet kommunikativt eller ekspressivt behov. Nyere lingvistik, som jo er stærkt præget af sociolingvistiske synspunkter, lægger vægt på, at alle slags sprog – derunder alle dialekter og sociolekter – er principielt ligeværdige, således at de bør respekteres og studeres sådan som de nu engang er. Kun på denne basis kan man objektivt undersøge deres forskelligheder hvad angår kommunikativ virkemåde og andre funktioner i forskellige sproglige situationer.

Hvorfor skulle fagsprog være en undtagelse fra denne måde at betragte sprog på? Dersom man på forhånd afviser faglig sprogbrug som uforståelig, har man vanskeliggjort et sagligt studium af fagsprog og kommunikation. Og hvad der er alvorligere: Man vil derved komme til at konsolidere en social grænse mellem dem der bruger (forstår) fagtekster og dem der på forhånd er ligesom dømt til aldrig at skulle forstå fagtekster, sådan som fagtekster nu engang er og utvivlsomt overvejende vil forblive at være. Dersom sproglige træk, som i fagsprog udgør væsentlige udtryksmidler, bevidst elimineres fra tekster for lægmanden, vil denne aldrig få mulighed for selv at drage nytte af disse udtryksmidler. Dersom f.eks. et råd om at erstatte abstrakte ord og udtryk med konkrete i fagtekster for lægmænd virkelig blev efterlevet og gennemført, ville resultatet i sidste ende blive, at kun en lille del af befolkningen fik mulighed for at udvikle abstrakt tænkning.

Som tidligere nævnt har undersøgelser af læseres motivation peget på samspillet mellem teksten som stimulus og forståelsen af teksten. For informering ved fagtekster er det vigtigt, at også den sproglige side er stimulerende og udviklende. Det velkendte og velmente råd: Skriv så folk kan forstå det! bør på den bag-

grund, jeg har skildret, erstattes af: Skriv så folk får lyst til at forstå mere og mere!

Noter

- 1 Udviklingen i de andre nordiske sprog (og i tysk) synes ikke at være meget forskellig fra udviklingen i dansk.
I engelsk og fransk er der også sket en tilsvarende udvikling, men i disse sprog gælder, at *communication* i forvejen var et udbredt ord med flere betydninger, jf. at eng. *a communication, communications* også svarer til dansk *en meddelelse, meddelelser*.
Og det eng. verbum *to communicate* har ældre og bredere anvendelse end svarende til dansk *at kommunikere*.
Disse nationalsproglige forskelle sætter naturligvis deres præg på *formuleringer* af spørgsmålet om kommunikation og fagsprog – ligesom det spiller en rolle, at engelsk ikke har noget ord der dækker *fagsprog* – men forskellene er ikke afgørende for min behandling af emnet.
- 2 En mere detaljeret gennemgang af et sådant sæt af vejledninger blev behandlet i tilslutning til foredraget. Vejledningen var hentet fra G.E. Schindlers artikel "Why engineers and scientists write as they do – twelve characteristics of their prose" (IEEE Transactions on Professional Communication, Vol. PC-18, No. 1 (March 1975) p. 5–10), men der blev draget paralleller til tilsvarende forhold i nordiske sprog. En almen konklusion må være, at der er stort behov for videnskabelige undersøgelser på disse punkter. Bl.a. må det almene råd om at undgå passiv studeres nærmere i forhold til de to måder passiv udtrykkes i nordiske sprog. Der kan meget vel være læsbarhedsforskelle mellem f.eks.
Teksten analyseredes automatisk
Teksten blev analyseret automatisk
Teksten blev automatisk analyseret
og mellem hver af disse og en aktivkonstruktion
Man/Vi analyserede teksten automatisk
(som i øvrigt kan tolkes på mere end én måde).
- 3 Jf. M.P. Southworth: Why some technical professionals write – and some don't. IEEE Transactions on Professional Communication, Vol. PC-18, No. 1 (March 1975) p. 29–30.
- 4 Spørgsmålet om sproglig *autoritet* har jeg behandlet lidt nærmere i Nordisk språkplanlegging (Nordisk Språksekretariats rapporter 2) 1981, p. 61–62.
- 5 Jf. J.M. Lufkin & S.C. Krantz: Cultural Barriers to Interprofessional Communication. IEEE Transactions on Professional Communication, Vol. PC-15, No. 2 (June 1972) p. 26–29 (27). Her fremhæves også, at terminologi ikke er den vigtigste faktor i kulturbarrieren mellem fagmand og lægmand, men bare den man lettest får øje på.
- 6 Fra lingvistisk side har *Christer Platzack* kritisk fremstillet udviklingen

på læsbarhedsområdet og selv bidraget med forskningsresultater, jf. hans *Språket och läsbarheten* (Lund 1974) 212 s.; afsnittet *Om läsbarhet* (p. 149–171) i *Språket i bruk* (red. Ulf Teleman & Tor G. Hultman, Lund 1974); *Substantivsjuka och hörförståelse* (Svenskans beskrivning 8, Lund 1974, p. 184–195); *Substantivsjuka – ett friskhetstecken?* (*Eterspråk* 4, *Lundastudier i nordisk språkvetenskap* D 12, 1977, 16 s.). – Hans arbejder giver også litteraturhenvisninger.

I relation til faglig kommunikation behandles læsbarhedsindekser (readability formulas) og deres begrænsninger bl.a. i artikler i Vol. PC-24, No. 1 (March 1981) af *IEEE Transactions on Professional Communication*. Også her findes litteraturhenvisninger.

7 Disse to eksempler er hentet fra Nils Frick & Sten Malmström: *Språkklyftan. Hur 700 ord förstås och missförstås* (1976).

Denne bog rummer et værdifuldt materiale i praktisk henseende og viser samtidigt, at spørgsmålet om ord der ikke forstås eller som forveksles med andre ord (hvilket kommunikativt faktisk er værre) er meget mere alment end spørgsmålet om egentligt faglige ords forståelse.

Noget litteratur orienteret mod forfattere af faglige (især tekniske) tekster

Tidsskrifter:

IEEE Transactions on Professional Communication (PC); tidligere titel: *IEEE Transactions on Engineering Writing and Speech* (EWS). (New York)

Vol. 6 (EWS-6, No. 1) 1963 rummer *An index to 500 papers through 1962 on engineering writing and related subjects*.

Vol. 15 (PC-15, No. 2) 1972 bringer papers fra *Conference on the psychology of technical communications*.

Vol. 18 (PC-18, No. 1) 1975 genoptrykker bl.a. nogle artikler, som redaktionen har fundet vigtige.

Vol. 24 (PC-24, No. 1) 1981 behandler især *Readability*.

Journal of Technical Writing and Communication. (USA) Vol. 9, No. 1, 1979 rummer en annoteret bibliografi over tidsskriftets Vol. 1–7 (1971–1977), 233 artikler.

Forskningsrapport:

AD A 097 272 (udsendt af NTIS, USA) (1980): *Readability and the production of instructional text in the Royal Navy*.

Bøger findes i hundredvis (allerede i 1965 gives i EWS-8 en selektiv liste over 59 *Technical Writing Books in print*). De her anførte er blot eksempler:

Lars Forsslund: *Tekniska rapporter* (1973)

Om teknikens språk (TNC 64) (1977)

Ove Arbo Høeg: Vitenskapelig forfatterskap (2. utg., 1971)
Finn A. Horgen: Håndbok for tekniske forfattere (1975)
Rosenstein, Rathbone, Schneerer: Engineering communications (1964)
Robert R. Rathbone: Communicating technical information (1966)
Ralph Ironman: Writing the executive report (1966)
Gordon H. Mills & John A. Walter: Technical writing (4th ed., 1978)
Louis F. Fieser & Mary Fieser: Style guide for chemists (1960)
Directions for Abstractors (*The American Chemical Society*) (1964/65)
Handbook for authors of papers in the journals of the *American Chemical Society* (1967)